

4. Випуск видавничої продукції в Україні у 2017 році / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Режим доступу: <http://ukrbook.net>. — Назва з екрана.
5. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.97 № 318/97 ВР / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Режим доступу: <http://ukrbook.net>. — Назва з екрана.
6. Розроблення і комплексний аналіз адміністративних даних випуску видань України у 2016—2017 рр. та формування електронних довідково-інформаційних ресурсів : звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN): за 2017 р. / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ, 2017. — 39 с.
7. Інструкція про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова" ; [уклад. І. О. Погореловська]. — 6-те вид., зі змін. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2016. — 24 с.
8. Розроблення і комплексний аналіз адміністративних даних випуску видань України у 2017—2018 рр. та формування електронних довідково-інформаційних

ресурсів : звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN): за I кв. 2018 р. / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ, 2018. — 33 с.

В статье рассмотрено состояние функционирования Международной системы стандартной нумерации книг (ISBN) в 2017 году в контексте развития национального книгоиздания; проведен анализ использования отечественными субъектами издательского дела (издателями) Международных стандартных номеров книг (ISBN).

In the article, consisting of functioning of the International Standard Book Numbering System (ISBN) is considered of 2017 in the context of development of national book publishing; the analysis of the use of publishing matter (by publishers) of the International standard numbers of books domestic subjects is conducted (ISBN).

Надійшла до редакції 17 квітня 2018 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 316.2:165.172

Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України,
професор

Аксиоматична теорія соціальних систем*

У цій статті розглянемо основні соціально-економічні форми розвитку соціальних систем. Вільними мають бути колективи, носії колективного розуму. Демократії, що паразитують на волі натовпу, повинні бути знищені.

27. Основні соціально-економічні форми

27.1. Тиранії. У тираніях детерміновано й колективне, й індивідуальне життя людини. До них належать рабовласницькі, феодальні та соціалістичні соціальні системи. Всі вони в межах основного матеріалістичного постулату ідентичні, а розрізняються тільки мірою технологічного розвитку, що визначає передусім рівень і масштаб еліт, які в них діють. Соціалістична тиранія як остання, найвища форма тираній, принципово відрізняється від попередніх, оскільки насильно декларує принцип соціальної справедливості. У цьому сенсі саме соціалізм є перехідною формою до адекватної соціальної системи. Соціальна

справедливість у період соціалізму не приймається значною частиною суспільства, оскільки соціалізм виникає з тираній, в яких ідеї рівності вважали абсурдними.

Правила гри в тираніях формує еліта, а більша частина членів соціуму лише виконує її волю. Тиранії рентабельні при низькому рівні технологічного розвитку, коли питання виживання всього співтовариства є основним. Виключення статистичних метань окремих людей надає значні можливості для виживання колективу у скрутних умовах. У цьому разі розвиток мінімальний, оскільки дії майже всіх членів суспільства чітко регламентовані. Зміна формацій у період панування тираній відбувається внаслідок вичерпання можливостей розвитку розуму в межах технологічних ресурсів, які вони використовують. Тиранії не адекватні ані матеріалістичному постулату, ані постулату розвитку розуму. Тому з формального погляду — це

* Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. — 2017. — № 11. — С. 3—11, № 12. — С. 3—12; 2018. — № 1. — С. 3—10, № 2. — С. 3—11; № 3. — С. 16—24.

вкрай хиткі соціальні форми. Проте, як відомо, вони проіснували тисячі років завдяки тому, що подібні до адекватного суспільства, оскільки розвиваються нехай за примітивними, але розумними програмами кесаря. Через це тиранії подібні до розумного розвитку на примітивному рівні. Христос сказав: "Кесарево кесарю", адже основне призначення кесаря в той період, коли люди ще темні, забезпечити їх виживання. Тиранії розвиваються відповідно до розуму кесаря, вищої форми розуму для людини, котра у своєму розвитку ще майже не відрізняється від тварини. У цей період, коли науки практично немає, людство не може забезпечити розвиток на основі істинного знання. Знання замінює воля кесаря.

Христос цілком чітко використав термін "кесар". Тиранія великого кесаря завжди менш жорстока порівняно з розбурханою стихією індивідуального насильства. Індивідуальне насильство стосовно ближнього — один із найстрашніших злочинів з погляду Вчення Христа. Зусилля кесаря продуктивні тому, що вони спрямовані на вирішення конкретних завдань, котрі стоять перед суспільством, хоча це і відбувається у рамках відомих можливостей. Нічого принципово нового правління кесаря ніколи не дасть.

З одного боку, в історії чимало прикладів, коли великі тирані, використовуючи досвід інших, приводили націю до вершини розквіту за лічені роки або підтримували відносний добробут свого народу тривалий час. Жертви, принесені великими тиранами, виправдані. Тому вони осудні лише Богом. Індивідуальне насильство заборонено Десятьма заповідями, оскільки горе та страждання, принесені людям, зазвичай не сумірні з позитивним ефектом від насильства. Тому більшість людей зобов'язана дотримуватися Десяти заповідей. Їх призначення, як і кесаря, — зберегти людей від самознищення в період, коли вони темні, а умови їхнього життя близькі до звірячих.

З іншого боку, індивідуальне насильство, що в період технологічного розвитку є результатом прагнення людини поліпшити власні умови існування, веде до пошуку та створення нових технологічних форм, які становлять основу прогресу в цей період. Тому навіть за панування тираній форми господарювання, засновані на економічній ініціативі вільних громадян, мали істотне значення для економіки країн, котрі розвивалися найшвидше. Проте ця частина населення при тираніях була незначною, а отже, забезпечуючи прогрес, не могла чинити вирішального впливу на соціальну структуру суспільства. Більшу його частину контролював кесар. Так могло тривати, поки ідеї розвитку були порівняно прості та не вимагали залучення великої кількості людей для забезпечення прогресу. Час рентабельності правління кесарів — це час початкового, а тому важкого і вкрай повільного етапу розвитку науки. Однак така ситуація себе вичерпала. Наука й техніка досягли стану, коли для подальшої еволюції потрібно було стрімко збільшити число людей, підготовка та умови життя яких могли би забезпечити їх участь в інтелектуальних процесах розвитку.

У період тираній утримання еліт для розвитку розуму було цілком виправданим, а основна маса населення перебувала в безмовній покорі під тиском жорсткого насильства центральної влади. У цих умовах мрії ідеалістів про рівність і соціальну справедливість були безперспективними та не могли реалізуватися. В ім'я розвитку більшість людей було поставлено у надто важкі умови, в ім'я розвитку розуму Христос надав право деспотам тримати людей у покорі. Деспот відповідає лише перед Богом. На чашах терезів опиняться кров страждальників і прогрес, досягнутий у період правління кесаря. Смертні не можуть судити великих тиранів.

Більшість еліти, яку утримує кесар, становлять покидьки. Вона була рентабельною, бо інколи народжувала зерна подальшого розвитку. Аморальні дії тиранів стосовно еліти правильні й раціональні. У цей період зміна еліт не може відбуватися в інший спосіб, адже законом тирана є тільки його воля. Для розвитку розуму немає нічого гіршого за застарілі еліти, що деградує і розчавлює під собою все нове та прогресивне задля самозбереження.

Діяльність великих тиранів завжди була чітко орієнтована на вирішення конкретних завдань розвитку своїх народів. Заслуги цих людей сьогодні ніхто не ставить під сумнів.

27.2. Фашизм. Другою неадекватною і водночас надто швидкоплинною соціальною формою є фашизм. Майже всі держави, що досягають у своєму розвитку рівня демократій, проходять стадію фашизму. Він регламентує ідеологію та звільняє економічну діяльність громадян, тобто інтелект людини піддається контролю, а економічна діяльність звільняється. Стосовно такого визначення фашизму маю зауважити, що можна застосовувати будь-які терміни в будь-яких випадках, але вони мають бути системними, науковими й спиратися на певну логіку, а не лише на емоції. Якщо лиходії — то фашисти. Варто пам'ятати, що "все суще істинно", а отже, будь-якому соціальному явищу має бути знайдено своє місце. Лиходіями, окрім карних злочинців, можуть бути тільки носії групового розуму, тобто політики, що перешкоджають природному, науково обґрунтованому ходу історії.

Упродовж коротких інтервалів часу фашистська організація суспільства є надзвичайно ефективною, про що свідчать приклади Японії, Південної Кореї, Сінгапуру, Чилі, Іспанії, Тайваню, Греції тощо. Так, врешті-решт, і режими Кромвеля, Бонапарта й Бісмарка були першими в історії фашистськими диктатурами. І як все перше, вони овіяні героїчним ореолом. Фашизм рентабельний за умови, якщо виробництво та рівень технологічного розвитку все ще недостатні й принципи ліберальної демократії не можуть бути реалізовані в повному обсязі. Розподіл матеріальних благ у такому суспільстві відбувається відповідно до законів власності й місця людини в ієрархічній структурі держави. Оскільки економіка ще слабка, вагому роль відіграє дрібний власник, який тільки-но отримав переваги привілейованого класу, а

тому особливо жорстокий і зухвалий. Саме з цією обставиною пов'язано класичне визначення фашизму як диктатури крамарів. Насильство при фашизмі реалізують і держава, і приватні власники. Оскільки на цьому етапі постає завдання швидкого й ефективного внутрішнього розвитку, фашизм зазвичай пов'язаний із націоналістичною ідеєю. Після досягнення доволі високого рівня розвитку більшість держав переходять до принципів ліберальної демократії.

Справжнього розвитку при фашизмі не відбувається, оскільки він лише адаптується до інтелектуальних досягнень, отриманих адекватним способом у демократіях. Фашизм вкрай жорсткими методами відбирає людський матеріал, здатний забезпечити максимально швидкий прогрес на рівні відомих технологій.

Отже, фашизм — це короткочасна прелюдія ліберальної демократії, що забезпечує адаптацію свого суспільства до новітніх технологій, отриманих адекватним способом у демократичних товариствах, через жорсткий ринковий відбір найпродуктивніших на примітивному рівні осіб.

Зазвичай із терміном "фашизм" пов'язують його крайні прояви, характерні для нього лише у разі потужного усвідомленого "червоного" опору, як, наприклад, було в Німеччині, Іспанії та Чилі. Саме брак "червоного" опору звеличив перших фашистів історії. Фашизм є зятим ворогом "червоної ідеї" соціальної справедливості саме через потребу реалізовувати жорстку вибірку оптимальних виконавців із використанням ринкових механізмів. Зазвичай фашизм доволі швидко переходить до принципів ліберальної демократії. Подібне перетворення суспільства відбувається, якщо є можливість здійснити економічну експансію щодо інших держав.

27.3. Демократії. У період розквіту й кризи технологічних можливостей, коли формування подальших ідей розвитку потребує майже всього інтелектуального потенціалу суспільства, дуалістична сутність світобудови надає дві головні можливості соціального устрою. Це ліберальна демократія з ринковою економікою в основі та соціалізм. Ці дві системи абсолютно по-різному вирішують проблеми, що стоять перед ними.

Час демократій настає тоді, коли пошук принципово нових ідей подальшого матеріалістичного розвитку стає настільки складним, що для цього потрібен інтелект майже всього суспільства.

Основою розвитку на цьому етапі є механізм, відкритий Ч. Дарвіном. Його суть полягає в прагненні будь-якого живого організму не лише вижити, а й зайняти позицію лідера в колективі. Жорстка конкуренція на ринку відбирає найпридатніших для такої боротьби. Всі еліти періоду матеріалістичного розвитку, чи то політичні, чи економічні, чи інформаційні, вбирають у себе нахабство, безпардонність, жорсткість, орієнтованість тільки на власні інтереси. У тваринному світі дарвіністські еліти природні з

погляду відбору, оскільки для виживання тваринного світу потрібні найсильніші особини. Світ тварин — світ без розуму. У світі людей дарвіністські еліти аморальні, бо він розвивається згідно із законами розвитку розуму, що потребують для своєї реалізації прагнення до принципів соціальної справедливості. Вони пов'язані з максимально великим масивом інтелекту, котрий забезпечує розвиток розуму.

У цей період розвиток частини людської цивілізації, орієнтований на досягнення матеріального добробуту, є максимальним. Суспільство вимушене мобілізувати всі інтелектуальні ресурси на стохастичний пошук нових технологій, здатних робити життя людей все комфортнішим. Цього можна досягти лише забезпечивши економічну свободу громадян, завдяки так званому принципу рівних можливостей для всіх. Демократії абсолютизують стохастичний початок у соціальному устрої. Це стосується й ідеології, й економіки. Детермінізм у розвитку забезпечують суто статистичні закономірності. Отже, демократії цілком адекватні матеріалістичному постулату. Якщо наведені соціальні структури в перспективі завершувалися переходом до інших соціальних форм, то перспектива демократій — кінець розвитку розуму та його смерть. Демократії можуть існувати доти, поки є можливість їх зовнішньої експансії, поки вони спроможні забезпечити власну відкритість на рівні матеріального інтересу. За браком такої можливості демократії за певний час, після вичерпання внутрішніх ресурсів, деградують.

Відносна стійкість і привабливість демократій зумовлена тим, що, на відміну від тираній, їм властивий внутрішній антиелітарний механізм, що працює і в політичній сфері, і в економіці. У політиці — це вибори, в економіці — конкурентна боротьба. Вони забезпечують постійну зміну еліт, залучення оновленого інтелектуального потенціалу для реалізації стохастичних флуктуацій, що реалізують індивідуальний пошук нових ідей матеріального розвитку. А це вже багато, це принципово. Нічого подібного людство досі не знало.

В історії був єдиний державний діяч, який обмежив особисті права й привілеї цілком свідомо. Його ім'я Джордж Вашингтон. Маючи всі можливості стати королем Джорджем Першим, він став усього лише Президентом на чотири роки. І це в часи, коли в передовій Європі панували абсолютні монархії. Це був Крок. Його ціна — понад 200 років безперервного розвитку та процвітання величезного народу. І тільки набагато рішучіший крок саме в цьому напрямі, що ліквідує будь-яку елітарність, дасть змогу створити суспільні форми, які перевершать ідеї демократії.

З позиції розвитку розуму демократії є найвищою формою організації суспільства, орієнтованого на економічний розвиток в умовах, коли принципово нові ідеї технологічного вдосконалення, закладені в природі, ще не вичерпано. У цей період розуміння людиною матеріалістичних основ світобудови досягає вершин. Технології, що використовують здобутки

науки, забезпечують усі потреби еліти суспільства. Це час піку в розвитку неадекватних, насильницьких, елітарних соціальних форм. Демократії — це суспільства, що спираються винятково на матеріалістичне розуміння природи. Еліта демократій має цілковиту матеріалістичну свободу. В період розквіту демократій потенціал природи важливіший для матеріального розвитку, ніж можливості людського розуму. Подальші матеріальні досягнення людства будуть можливі винятково завдяки розуму. Природа свої резерви вичерпала. Вона віддала нам усе, що мала. Далі матеріальний добробут людини залежатиме тільки від неї, від її розуму, що спирається на раціональне мислення. Стохастична компонента у сфері матеріального розвитку стає зайвою. "Едісон" не спроможний повідомити суспільству нічого нового, а в економічній еліті залишаються лише "грабіжники".

Демократії не здатні розвивати надзвичайно складні технології, орієнтовані на залучення значних коштів і великі періоди часу. Приватному власникові потрібний негайний результат. Він не фінансуватиме програми, пов'язані зі значними витратами й ризиками. А такі програми стануть пріоритетними та потрібними для виживання людства. Через це приватний власник перетвориться на непідйомну та зайву ношу для суспільства.

У цей момент демократії вступають у період кризи. Суспільство розпочинає деградувати, поступово сповзаючи до режиму виживання. Стабільність у провідних світових спільнотах утримується завдяки силі та пограбуванню інших народів. Демократична еліта на свідомому та інтуїтивному рівнях перейде до стратегії скорочення чисельності населення планети для зменшення екологічного тиску на біосферу. Демократії організовують грандіозні військові зіткнення. Демократії скоюють злочини, небачені на колишніх етапах розвитку соціуму.

В інтелектуальних центрах демократичних еліт розробляють програми на кшталт "золотого мільярда". Ця стратегія реалізується через скорочення соціальних програм, розбещення населення продажними ЗМІ, демагогію про абсолютну цінність індивідуалізму, встановлення фашистської диктатури в міжнародному співтоваристві тощо. Над розвитком розуму нависає загроза. Більшість фактично відвертається від абсолютних цінностей Вчення Христа, продовжуючи демагогічно Йому поклонятися. Воля Бога-Отця, виражена в досягненнях науки, що пізнає Творіння Боже, замінюється волею обдуреного електорату. Усе це робить демократію найзлочиннішою соціальною структурою в історії людства. Ситуація наближається до критичного стану.

Основна цінність демократій — це не вільні вибори, а економічна свобода еліти й тих, кого вона забезпечує. Саме вони здійснюють стохастичний пошук нових ідей технологічного розвитку суспільства. У той момент, коли нові технологічні ідеї розвитку не можуть бути знайдені, демократії розпочинають паразитувати на ідеї вільних виборів і саме

це ставити собі в основну заслугу. Апеляцію до натовпу вони звеличують як найвище досягнення соціальної думки. Проте згадайте, стосовно кого натовп волав: "Розіпни Його!". Натовп відтоді не змінився. Саме тому він цілком влаштовує знахабнілу та отупілу еліту демократій. Увійдіть сьогодні до Інтернету і побачите якість думок натовпу.

У своїй основі демократії відкидають ірраціональну природу всесвіту й прагнуть лише до матеріального результату. Релігія служить винятково для обдурення неелітарних верств населення. К. Юнг зазначав про таку "релігійність": "Наслідкування віровчення не завжди є релігійним явищем, це радше явище соціальне і як таке не може дати індивідові жодної міцної основи". Принципи повсякденної поведінки демократичної еліти перебувають у суперечностях із заповідями Христа, який укрив різко відкидає як найбільше зло багатство, насильство, накопичення: "І ще говорю вам: зручніше верблюдові пройти крізь голкові вуха, ніж багатому увійти до Царства Божого" (Від Матвія, 19, 24).

Суть демократій — матеріальний інтерес. Попри те, що вони зробили надзвичайно багато для матеріалістичного розвитку людства, позиція Христа одназначна. Зло, закладене в демонові користоловства, пересилує все. Сатана у Вченні Христа — це індивідуалізм, спрямований на користоловство, бо сатана спокушав Христа саме матеріальними благами. Вчення Христа впродовж усієї історії буквально вбивало цю думку в голови людей. Христос знав, що коли користоловство перестане бути рентабельним для розвитку і потрібно буде відмовитися від нього, людям буде надто складно це зробити, особливо на піку матеріального добробуту. Адже для тих, хто поневолений сатаною, важливо не лише добре жити, важливо жити краще за інших. Їх душа порожня, а є тільки прагнення до матеріальної переваги над іншими. Христос тому й бореться зі злом користоловства, адже саме воно є реальною загрозою його дітищу — розуму людини і, отже, всьому всесвіту, всій ідеї, закладеній в Істині фундаментальної суті розуму, Істині Триєдності.

Природа насильства в демократіях пов'язана з неадекватністю капіталістичної економіки. Груповий детермінований процес ринок підміняє стохастичною індивідуальною дією. Через це ринок може бути стійким тільки за наявності індивідуального насильства з боку економічної еліти суспільства в економічній сфері. Державне насильство для стабільного ринку не потрібне. Політика держави зводиться до демагогії для підтримання еліти. Проте в періоди криз ринкові системи часто вимушені вдаватися до ідеологічного групового насильства, аби забезпечити капіталістичні правила гри. В цьому разі вони фактично переходять до фашистських методів організації суспільства.

Неможливість сформулювати нові експансіоністські креативні ідеї подальшого розвитку породжує кризу капіталізму (якби сьогодні, наприклад, можна

було винайти технології, що дали змогу половину населення переселити на Марс, то жодної кризи попереду не було б). Найважливішим наслідком цього є вивільнення з виробничої сфери величезної кількості "зайвих людей".

Посиленню кризи сприяє те, що основну увагу спрямовано насамперед на розвиток і вдосконалення сервісних технологій, які призводять до подальшого зростання безробіття. Залежно від умов конкретної країни завдання з подолання кризи вирішується двома способами. Перший передбачив К. Маркс як перехід суспільства до детермінованих схем матеріального розвитку. Другий розробили англійські й американські економісти в 30-ті роки минулого століття. Внаслідок зростання внутрішнього споживання, насильницького перенесення власних труднощів на інші країни й відповідного зниження антиелітарних настроїв усередині своєї держави капіталізм знайшов вихід із кризи в заміні подальшого технологічного розвитку на паразитичну ідею "суспільства споживання".

Ринкові системи вловили цю загрозу ще на початку XX століття. Провідні капіталістичні країни пройшли кризу смуги потрясінь. Стохастична компонента розвитку не змогла забезпечити щораз більші потреби лідерів ринку, і вихід був знайдений в економічній експансії менш розвинених країн. Вона була, звичайно, й раніше, але в наш час стала єдиною умовою їх внутрішньої стабільності. Якщо провідні капіталістичні країни припиняють паразитувати, то негайно загинуть. Для збереження своїх соціальних структур розвинені держави вимушені прагнути до скорочення чисельності населення Землі за рахунок інших країн. Ця людодіська програма була фактично поставлена на порядок денний у відомій доповіді Римського клубу під назвою "Межі зростання" (1972). У ній ідею стабілізації зростання населення позначено цілком чітко. Фактично це означає скорочення його чисельності в багатьох країнах, зокрема і в Україні. Спроби реалізації цієї програми тривають і сьогодні: щороку — мінус 300 мільйонів осіб. Проте цей сценарій нездійснений через основну аксіому Ісуса Христа, відповідно до якої обмежити зростання чисельності людства без зміни соціальної організації неможливо.

Основні форми паразитування демократій — це силовий тиск, політика конвертації валют, махінації на ринку вторинних фінансових паперів, методи вирішення екологічних проблем, яких надзвичайно багато, як, наприклад розподіл викидів двоокису вуглецю серед різних країн на конференції в Кіото тощо. Але час, упродовж якого можливий паразитичний розвиток, обмежений можливостями експлуатованих і зростанням рівня їх інтелекту. І сьогодні свідчить про це доволі красномовно. Б. Клінтон ставив завдання "забезпечити лідерство США протягом хоча б 50 років", насправді вони мають не більше 10—15 років. Ще кілька божевільних зим, повеней, засушливих літніх місяців — і людям повідомлять, що подальше

поліпшення життя неможливе, оскільки американці споживають надто багато й фактично замість них. Ці тенденції посилюють антиамериканські настрої та об'єднують знедолених. Люди, врешті-решт, зрозуміють, що економічна елітарність завжди є результатом лицемірства й підлості, а тому це тимчасове явище. Доведеться вводити детермінований розподіл і споживання у рамках міжнародних програм та все-редині більшості країн. Воно почалося на основі нерівноправності, але це тимчасово, поки питання не стоїть надто гостро. Головне, що воно є на порядку денному принаймні у формі концепції стійкого розвитку.

Через те, що у сфері технологічного розвитку завдяки застосуванню порівняно простих технологій використано всі або майже всі можливі напрями, людство мусить доволі тривалий час спиратися тільки на наявні або поліпшені сервісні технології. Оскільки індивідуальний стохастичний пошук у цій царині буде вельми обмежений, то у сфері матеріального забезпечення людей рентабельними виявляться суто детерміновані схеми. Саме нестача нових ідей технологічного розвитку та однозначна орієнтація капіталізму на сервісні програми створює величезну кількість "зайвих людей" на ринку праці. По суті, це сьогодні на інтуїтивному рівні визнають майже всі. Людство вже взялося за глобальне планування, і такі дії постійно примножуватимуться.

27.4. Радянський соціалізм. Історія радянського соціалізму налічує вже понад 100 років. Він одержував перемоги, яких не знала історія, викликав захоплення, скажену злість, благословив кривавий терор одинаків і держави, створив найкращі технології й культуру, а сьогодні переживає найбільшу кризу. Єдине, чого він був позбавлений, так це байдужості. Його теоретичне осмислення породило взаємовиключні ідеології анархізму й тоталітаризму. Він багатолікий і незрозумілий. Його не вдалося знищити ні зятим ворогам, ні ревним адептам. Його постійно оголошують штучною, надуманою схемою, але він живий і розвивається всупереч усьому. Він не лише реальний, він найважливіший чинник світової історії. Так що ж це таке — благо чи передвісник кінця?

Центральним пунктом усіх соціалістичних теорій була ідея соціальної справедливості. Проте коли намагаєшся з'ясувати, що це, розпочинається плутанина. Гаслом Радянської держави, як відомо, був так званий принцип соціалізму: "Від кожного — за здібностями, кожному — за працею". Але хто ж визначав міру здібностей і праці конкретної особи? Робітник зазвичай цінував їх доволі високо, тоді як інші — істотно нижче. В результаті майже все зводилося до думки начальства. Спочатку на неї зважають, але, врешті-решт, мають за ніщо. Згодом ми тимчасово повернулися до правила: "Правий той, хто більше хапне", проте й воно виявилось занадто поганим. Таким чином, розуміння законів і правил розподілу результатів праці в нашому суспільстві є наріжним каменем соціальної стабільності. Одними гаслами питання не вирішити.

Окрім того, жоден із прибічників ідеї соціальної справедливості ніколи не ставив собі простого запитання: "А чому, власне, ця незрозуміла справедливість має бути? Чи не є ця ідея сентиментальною чудасією людей, яких і самих потрібно стьобати батоном, щоб вони крутилися? Чи не ховається за їх добрими намірами елементарна власна лінь? Можливо й справді, людям потрібні вовки, що не дають їм застоюватися і знищують найнедбаліших"? Подібних обговорень не чути і з каналів демократичного телебачення. Однак у приватних бесідах із власниками іномарок і котеджів вам про це скажуть безпосередньо: "Якщо ти не здатний увірвати, будь готовий до того, щоб тебе постригли". Можливо, в цьому і полягає жорстока правда життя, правда джунглів? Проте парадокс у тому, що вовк мовчки та без колювань ріже й одну жертву, й усе стадо, його позиція однозначна.

Простий спосіб довести неможливість ринкових перетворень у нашій країні полягає в тому, що Україна, що розташована на величезних територіях, вимушена для збереження населення проводити розподіл енергоресурсів. А оскільки енергетичний складник у будь-якому товарі сьогодні сягає 70—80%, то ринок у нас взагалі неможливий.

Для того, щоб підтвердити й унаочнити цю тезу, потрібна величезна кількість фактичного матеріалу про економіку, соціальні настрої, міжнародне становище України тощо. Практично ця проблема вкрай складна та потребує для ефективного вирішення зусиль численного висококваліфікованого колективу, котрий до того ж оперує лише перевіреними даними.

Відвідавши Східноєвропейську рівнину в V столітті до н. е., батько історії Геродот занотував у своїй безсмертній книзі думку про те, що "племена, котрі живуть там, ведуть спосіб життя, який вказала їм природа країни". Отже, навіть в давні часи люди жили переважно завдяки своїй праці та засобам, наданим їм природою. Експансія й паразитування за рахунок інших були виключені, оскільки це можливо лише за наявності надмірних ресурсів.

Головною проблемою будь-якої тиранії є проблема розвитку, оновлення та зміни еліт. Їх деградація в періоди розвитку відбувається надто швидко. Цей механізм цілком зрозумілий і навряд чи потребує пояснень. В умовах ринку діє природний механізм зміни еліт, в умовах тираній їх треба змінювати насильно. Стабільні аристократичні еліти можуть, у результаті стохастичних вибірок із них, зрідка породжувати геніїв. Такі еліти рентабельні в періоди повільного розвитку, тоді як швидкий розвиток ліквідує їх. Найнебезпечнішими є ієрархічні еліти соціалістичного зразка. Коли закінчується їх ліквідація та блокується єдиний механізм оновлення, вони миттєво загніваються, оскільки допускають у своє середовище як мінімум рівних собі, а найчастіше — слабкіших. Їм потрібно забезпечити власну недоторканість.

Соціалістичні еліти ієрархічного типу вкрай обмежені за чисельністю. Практично все вирішують начальники. Такі еліти не в змозі створити достатній масив інтелекту, з якого робляться вибірки для забезпечення надзвичайно складного технологічного розвитку. Коли ідеї запозичують із провідних країн і цілком зрозуміло, що робити, то й розвиток відбувається швидко й ефективно. Будь-яка організована система в цьому разі набагато ефективніша за стохастичні. Власне, обговорювати питання про переваги організованих систем порівняно з неорганізованими недоцільно, бо саме в цьому полягає сенс науки — розумно організувати будь-який процес. Цю тезу повністю підтвердила історія соціалізму в нашій країні до початку 1960-х років. Було зроблено напрочуд багато. Інша річ, якщо ідеї технологічного розвитку потрібно генерувати. В такому разі без залучення максимально великого інтелектуального масиву не обійтися. І ринок цю проблему до певної пори розв'язує доволі ефективно. У нас же все вирішували начальники. Однак якщо масив малий, то великі помилки.

Найважчі часи для еліт в Україні завжди супроводжувалися найбільшим розквітом самої країни. У ці періоди старі, віджилі еліти ліквідовували і залучали нові найкращі уми, що забезпечували різноманітні ривки вперед під тиском жорсткого правління. Те, що інші народи в умовах в'ялого ринку робили за століття, Україна здійснювала за роки. Її істинною елітою завжди був народ. Саме звідти тирані черпали ресурси для оновлення країни.

Сучасна еліта — найгірша з усіх, що коли-небудь існували в Україні. Вона є продуктом прогнилої радянської верхівки, деградація якої розпочалася з початку 1960-х років. До того часу завдання, що стояли перед соціалізмом у СРСР, було виконано. Примусова зміна еліт припинилася. Наприкінці 1980-х років еліта зрадила свій народ та привласнила результати його важкої праці. Для вирішення цього завдання еліта залучила наймерзешнішу частину населення — злодіїв, повій, спекулянтів, демагогів, карних злочинців. Сплав партійної, комсомольської та господарської еліт СРСР з асоціальними елементами сформував еліту часу хвороби України. Проте будь-яка медаль має два боки. Ті важкі часи змусили нас думати й шукати істинні шляхи розвитку.

Складність сучасного періоду зумовлена тим, що сьогодні вперше в історії людства стоїть питання не про заміну одного паразита на іншого, а про його остаточну ліквідацію. Перебудова в нинішній її формі — це не що інше, як спроба паразитичних верхів зберегти перевагу через створення соціального прошарку, який підтримував би привілейовану бюрократію.

На жаль, за браком правильної соціальної теорії ці процеси цілком об'єктивні й неминучі. Через нестачу знання і можливості розуму впливати на ситуацію розвиток має періодичний характер. Це результат пошуку. За безплідною спробою реставрації капіталізму в Україні отримаємо рецидив тотальної й доволі жорстокої ліквідації сучасної еліти. Це

станеться внаслідок розвалу одного з найбільших досягнень радянського періоду — паливно-енергетичного комплексу країни. Приватні структури інвестувати в цей комплекс не будуть. На цьому ілюзії закінчатся. Захід посприяти нашій еліті не зможе, оскільки там на той час назріє глобальна криза, яка виникла на початку 1990-х років. Однак колосальні інвестиції з СРСР, завдяки його пограбуванню, відтермінували цей час.

Швидкий розвиток будь-якої сучасної тиранії в періоди оновлень здійснювався внаслідок чіткого правління великих тиранів, а також того, що це була, по суті, лише адаптація до досягнень Заходу, отриманих протягом тривалого часу в умовах стохастичних блукань в умовах ринку. Стохастичний пошук ринку замінювався детермінованим впровадженням його результатів. Тому все робилося швидко. Проте як тільки умови життя поліпшились і нове довелося шукати самостійно, ієрархічна еліта виявилася надто важким тягарем для суспільства, і воно затріщало по швах. В умовах України соціалізм став результатом впровадження наукової соціальної теорії Маркса, адекватної винятково умовам нашої країни. Через це радянський соціалізм і сьогодні уявляється надуманою, штучною схемою. В інших країнах з огляду на те, що не було потреби розподіляти енергію, тиранії могли існувати у формі, сприятливій для людини періоду технологічного розвитку, — фашистської соціальної організації з вільною економікою. Проте досвід СРСР виявиться надзвичайно корисним, коли питання про примусовий розподіл енергії постане перед усім людством. Спочатку це станеться в Європі. Як тільки енергетичне постачання в ці країни скоротиться, вони зрозуміють, наскільки природна, а не штучна схема соціалізму.

Врешті-решт, саме з соціалізму постане адекватна соціальна організація, бо однією з головних переваг певної соціальної структури є цінності, які вона декларує. Вони є вірою відповідної спільності людей. А віра соціалізму була чудовою!

27.5. Креативна соціальна організація. Така соціальна організація виникає тоді, коли розум осягає все, що природа може дати йому для забезпечення виживання роду людського. Далі розум може розраховувати тільки на себе. Виживання та подальший розвиток соціуму можна забезпечити лише завдяки суворим науковим методам організації його життя. З цієї миті наука стає "нематеріальною". Вона переходить до пізнання ірраціонального й душі людини. Наука більше нічого не дасть для технологічного зростання й вдосконалення умов життя, адже всі ідеї вичерпано. Подальше технологічне зростання уможливллять лише нові "інженерні" підходи й розширення завдяки цьому навколишнього простору.

Вища форма соціальної організації формально є диктатурою, проте не особи або групи осіб. Це диктатура колективного розуму серед колективів. Усередині колективів особі надано абсолютну свободу. Колективний розум у своєму розвитку має досягти

потенціалу Бога-Отця внаслідок прогресу ірраціональної науки. Саме у цьому сенс розвитку й стохастичного пошуку розуму після вичерпання можливостей принципово нових технологічних відкриттів. Нові, суворо детерміновані, надзвичайно складні технології, що потребують для розроблення колосальних коштів і часу, можуть бути створені тільки із залученням великої кількості повністю вільного інтелекту. Будь-які обмеження на його свободу чи то у формі хазяїв, чи начальників, чи "непорочних авторитетів", можуть обернутися значними матеріальними й часовими втратами для суспільства.

Ішим найважливішим завданням креативного суспільства є вивчення властивостей індивідуальних об'єктів і проявів ірраціонального. Такі дослідження протягом певного часу не принесуть суспільству жодних матеріальних благ, однак, врешті-решт, відкриють нові можливості, вершиною яких буде досягнення колективним розумом потенціалу Бога-Отця, що дасть змогу створювати нові світи за власними проектами.

Завдання детермінованого технологічного розвитку та дослідження індивідуальних процесів не орієнтовані на матеріальний інтерес окремої особи. Їх результатом є колективні досягнення. Через це індивід не може претендувати на винятковість у сенсі матеріального забезпечення, рівень якого визначає тільки колектив.

Важливою особливістю креативної організації суспільства є те, що окрема людина в ній не має жодних прав — лише обов'язки, оскільки креативна організація є диктатурою.

Відповідно, сутність християнина полягає у відсутності у нього прав і наявності лише обов'язків. Християнин завжди живе в умовах абсолютної диктатури Вищого Розуму, Бога-Отця і підкорюється беззаперечно Його велінням. Він раб Божий. Оскільки суспільство адекватне Христовим постулатам, то кожен його член, по суті, є християнином. Його долю вирішує лише колектив, котрий живе відповідно до Вчення Христа або, що те саме, до волі Бога-Отця. Законів і, отже, прав у такому суспільстві бути не може, всі люди в ньому вільні. Тому право та свобода не сумісні, адже свобода виключає наявність будь-якого права.

Христос сказав, що єдиним і абсолютним володарем у людському суспільстві може бути тільки Син Людський, тобто Розум, що несе у світ волю Бога-Отця. Креативне суспільство — це суспільство диктатури Бога-Отця. Всі люди в такому суспільстві рівні між собою.

Права є лише там, де людина має власність, тобто в некреативних суспільствах. Право — це інструмент реалізації насильства суспільства і людини стосовно людини. У цих суспільствах власність вища за розум і Бога. Право однозначно пов'язано з власністю. Хоча часто проголошують права на життя, здоров'я, свободу слова, вибору тощо, однак усі вони мають суто декларативний характер. Священна тільки власність. Такі суспільства до християнства не мають жодного

стосунку. Христос зазначав, що на дорозі життя людині не потрібні ані торба, ані зайвий одяг, ані палиця, тобто жодні запаси чи знаряддя праці, "бо трудящий гідний нагороди за працю свою". Людину має винагороджувати суспільство за реальну працю. Цей вислів Христа є найактуальнішим для сучасності. Саме цю частину Вчення нинішні "шанувальники" Христа не бачать впритул. Це тому, що реальна соціальна ціна всіх цих трутнів — політиків, бізнесменів або балакунів від телебачення — дорівнює нулю. Вони добровільно ніколи не погодяться на те, аби їхню працю оцінював колектив, котрий виконує реальну роботу. За такої умови "останні стануть першими", а нинішні перші зможуть у кращому разі розраховувати лише на лом і лопату.

Основною організаційною ознакою креативного колективізму є відсутність паразитичних і привілейованих верхів саме через потребу забезпечувати вільну вибірку з усього наявного інтелектуального потенціалу суспільства. Технологічно ми були готові до таких перетворень на початку 1960-х років, коли країна лідирувала практично в усіх найважливіших галузях, зокрема й освіті, але для зміни психології було потрібно ще майже 30 років. За цей час верхівка країни та партії остаточно деградувала (через свою непотрібність), а народ дозрів до вимоги скасувати привілеї, з чого, власне, і почалася так звана перебудова. Стало зрозуміло, що партія більше не потрібна, а всіх господарських керівників необхідно обирати. Еліта миттєво зметикувала, що через її цілковиту соціальну даремність перспективи надто невтішні. І було проголошено надзвичайно сильне гасло: "Давайте красти всі"! Роботяги не зрозуміли, що вкраде більше той, хто вище сидить. Натомість їх увагу було прикуто до процесу безкарної приватизації викрутки. Саме на це і робилася ставка — тоді як високоповажні мародери й інші покидьки грабували країну по-чорному. Внаслідок цього перші правильні реформи було згорнуто, і країна поринула в безодню безглузлого маразму.

Захід надзвичайно вправно скористався ситуацією, тонко вловивши спрямування політики партійної та господарської еліт. Усі радянські громадяни отримали право вільно відкривати рахунки в будь-яких банках, внаслідок чого гроші бурхливим потоком попрямували на Захід. Європа й Америка отримували та отримують і досі нафту, газ, метали, ліс безплатно, оскільки заплачені за все це гроші повертаються в їхні банки. Завдяки цьому економіка Заходу, що перебувала у глибокій стагнації впродовж 1980-х, ожила й зростала десятиліття потому. Крім того, Захід отримав ідеальний засіб тиску на нашу політичну та економічну еліти — політики й бізнесмени вимушені працювати на його інтереси, оскільки їхні гроші там. Як тільки хтось виявляє щонайменшу нелояльність до Заходу, проти нього відразу порушують справу щодо незаконно нажитих засобів. Загроза арешту особистих коштів — найпростіший і найефективніший спосіб тиску на нашу еліту.

Не випадково еліта так злякалася перших кроків суспільства у напрямі ліквідації будь-якої елітарності. У креативному суспільстві не може бути значущих і незначущих справ. Колектив лише призначає найбільш відповідну людину для виконання певної роботи й висуває своїх представників у колективи, що виконують інші роботи. Не має бути ієрархії ані колективів, ані людей. Будь-який індивід, що становить частину колективу, перебуває на його матеріальному забезпеченні. Оцінку роботи людини може надати лише колектив, в якому вона працює. При цьому ліквідується будь-яка залежність однієї людини від іншої. Ліквідуються і начальники, і хазяї, і наймані робітники, і підлегли. У таких умовах не можна ані вкрати, ані догодити начальникові, ані завдати шкоди ближньому. Колектив знає все і обдурити його неможливо. У людини не залишається іншої альтернативи, крім якісної роботи. Кожен член соціуму стає креативним. Це і є суспільство креативного колективізму. Розподіл між колективами проводиться відповідно до плану, на основі наукового прогнозування розвитку народного господарства.

Не даватимемо жодних рекомендацій із побудови креативного суспільства, по суті його мають будувати всі. Людину не потрібно силувати до роботи, якщо їй цікаво, вона працює з повною віддачею.

На жаль, наш народ поки що не уявляє праці без начальників. Як же без них? Хто ж керуватиме? Аби зрозуміти, що без начальників цілком можна обійтися, важливо усвідомити, що в детермінованій економіці, до якої суспільство переходить, керівництво матеріальним виробництвом пов'язане винятково з вирішенням оптимізаційних завдань. А це найліпше виконує машина. До того ж, на відміну від начальника, вона не вміє надувати щоки й грабувати підлеглих.

Після закінчення століття "едісонів", від моменту, коли людина прогнала машину в шахи, ані Б. Гейтс, ані Г. Форд, ані І. Лихачов більше не потрібні. Всі їхні таланти й організаторські здібності злишком замінить машина.

Важливе питання — розподіл фінансів, в якому начальники мають суто представницькі функції, лише затверджуючи те, що робить бухгалтерія. Розподіл фінансів між колективами мають здійснювати представники окремих робіт відповідно до плану діяльності підприємства на підставі розрахунків, виконаних конкретними колективами. Слід усвідомити, що роль людини, котра представляє інтереси колективу, анітрохи не важливіша за роль того, хто в колективі вирішує конкретні завдання. Крім того, представник не є постійною особою. Колектив може змінювати його залежно від вирішуваного завдання. Окремі виконавці в колективі мають відрізнятися тільки функціонально, а не ієрархічно. Саме у цьому суть адекватної організації.

Найважливіша функція начальства та хазяїв, на якій, по суті, тримається їхня влада, — це присвоєне

ними право розподілу матеріальних благ. Позбав їх цього привілею — і ані начальника, ані хазяїна не буде.

Хазяїн як власник проводить розподіл самостійно, начальники — за рішенням ієрархічної еліти. Розподіл хазяїв ефективніший, оскільки вони безпосередньо зацікавлені в результатах праці. При начальниках продуктивне виробництво буде лише за умови постійних змін ієрархічної верхівки, що можна реалізувати за допомогою доволі жорстких методів. З власної волі начальник ніколи не полишить своє хлібне місце.

Хазяї можуть забезпечити прогрес лише на технологічному етапі розвитку, після чого перетворюються на непродуктивне ярмо для суспільства. Інститут начальників вироджується після впровадження технологічних досягнень, отриманих на останньому етапі розвитку ринку.

Аби виправдати та подовжити своє існування, хазяї використовують силу, а як прикриття висувають різноманітні наукоподібні принципи розподілу.

Оптимальний ненасильницький розподіл може забезпечити тільки воля колективу. Такий розподіл гарантує максимальну інтелектуальну свободу, а отже, максимальну віддачу кожного члена колективу. Прогрес в умовах розроблення складних технологій пост-технологічного етапу розвитку і пошук нових ідей можуть бути реалізовані лише в суспільстві, побудованому на адекватних принципах.

Докладний розгляд креативної соціальної організації виходить за межі пропонованої роботи. Це предмет нової соціальної науки, широке поле досліджень для соціологів та економістів, які прийдуть на зміну нинішнім.

27.6. Елітарність. Зважаючи на важливість поняття елітарності й еліт з позиції схем розвитку розуму, які розглядаються в цій статті, підсумуємо викладене в цьому аспекті.

Прогрес у некреативних соціальних спільнотах пов'язаний передусім із розвитком їх еліт, які на цьому етапі іменують технологічними. Їх основна функція полягає в розподілі матеріальних продуктів, котрі виробляє суспільство. Для підвищення рівня свого життя еліти утримують коло людей, котрі вирішують це завдання, і в цьому полягає їх основне призначення. З розвитком суспільства певні технологічні досягнення стають надбанням широких верств населення окремих країн. Істинна інтелігенція (адекватна еліта), яка забезпечує істинний розвиток розуму, переважно перебуває осторонь від цих еліт. Останні, таким чином, забезпечують технологічний прогрес у часи, коли людина ще не досягла того рівня матеріального розвитку, за якого її розум вільний від щохвилинного розв'язання проблеми виживання у ворожому навколишньому світі. В цей час наявність еліт є цілком виправданою умовою матеріального розвитку суспільства.

При некреативному розвитку, тобто під час різноманітних тираній і демократій, існують ієрархіч-

ні й демократичні еліти. Ієрархічні еліти тираній створюються з волі тирана, тому їхня якість значною мірою залежить від якостей тирана. При слабких тиранах еліти жадливі — вони практично не оновлюються й миттєво загнивають. Тільки великі тирані, котрі продуктивно працюють на благо своїх народів, потребують сильних еліт. А вони, відповідно, постійно вимагають оновлення, яке здійснює тиран. Тому тиранічні еліти, що орієнтовані лише на волю тирана, є, по суті, лише ефективними виконавцями його волі. Тиранічні еліти з погляду генерації нових ідей розвитку малопродуктивні, хоча й подібні до адекватного суспільства майбутнього, оскільки ними керує єдиний розум. Така ситуація сприяє найкращим умовам для виживання людства. Саме тому тиранічні еліти адекватні вченню Христа на неадекватних етапах розвитку.

Еліти соціалістичного суспільства є розвитком тиранічних еліт. На цьому етапі відбувається перша спроба створити суспільство, вільне від елітарності й насильства. Проте через низку чинників, як-от порівняно слабке матеріальне та технологічне забезпечення суспільства, вороже й сильне оточення, неясність завдань і перспектив розвитку, при соціалізмі формуються ієрархічні еліти. І саме це, врешті-решт, призводить до створення умов, за яких соціалізм не переходить безболісно до адекватної організації, а зазнає жорстокої кризи, пов'язаної зі значними втратами, розгубленістю суспільства і стражданнями величезної кількості людей.

Еліти демократій цілком природні з суто матеріалістичного погляду. Вони виникли внаслідок боротьби за місце під сонцем, в якій перемагає не лише сильний, як у тваринному світі, а й безпринципний, хитрий, жадібний, зухвалий. Це еліти дарвіністського зразка. Істинною елітою у всі часи була інтелігенція. Саме її досягнення становили основу не лише матеріального, елітарного прогресу, а й розвитку людства.

При демократіях існують квазіеліти фарисеїв зі служителів продажних засобів масової інформації, що живуть переважно за рахунок реклами, чиновництва, діячів елітарного і поп-мистецтва, різноманітних прислужників влади — численних фондів, аналітичних центрів, так званих демократичних партій тощо. За формою такі еліти маскуються під істинні креативні еліти, проте по суті — це найзатятіші вороги істинного розвитку.

Серед держав так само створюються еліти. Вони мають дарвіністську природу. Їх елітарність заснована на насильстві над рештою світу.

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. *Острецов И.* Введение в философию ненасильственного развития / И. Острецов. — Москва : Великий Град, 2013. — 320 с.

Надійшла до редакції 20 листопада 2017 року